

Anmeldelse

Af museumsinspektør John V. Jensen, Vardemuseerne.

Klaus Bertelsen, *Tavs som graven. Udvalgte gravmæler fra 2. Verdenskrig på Aarhus Nordre og Vestre Kirkegård*, Aarhus 2020.

Graven er tavs, det véd enhver, der har besøgt en kirkegård. Man går på gangene og ser navn efter navn og årstal på årstal. En gravsten fortæller om et menneske, der blot fik et ganske kort liv, mens andre oplyser om ægtepar, hvor begge tilsyneladende døde mætte af dage. Tankerne begynder at kredse om de sparsomme oplysninger, havde de mon et godt liv? Nåede de mon alt det, de havde drømt om osv.? Vi aner det ikke, kun hvis personen tilfældigvis er offentligt kendt, eller vi får en bekendt eller en slægtning af afdøde til at fortælle.

Det er her, Klaus Bertelsen og hans lille nyttige bog kommer ind i billedet, for han har påtaget sig rollen som den, der reder historierne ud af glemslens garn. I år er det 75 år siden, Danmark blev befriet, og det er ikke længere en selvfølge, at vi kender andet til personerne end deres navne, som vi kan læse på de gravsten, Bertelsen har lokaliseret for os på Nordre og Venstre Kirkegård i Aarhus.

I bogen har han samlet disse fortællinger, hvoraf nogle er mere kendte end andre. Der fortælles om modstandsfolk, krigssejlere, politibetjente, stikkere, russiske krigsfanger m.m. Gravene frembyder en god lejlighed til både at fortælle masser af personal-, lokal- og danmarkshistorie.

Modstandsfolkene fylder mest i bogen, der rummer flere gode historier f.eks. om stud.oecon. Georg Goritz Mørk Christiansen, der blev henrettet den 2. december 1943 på Skæring

TAVS SOM GRAVEN

Udvalgte gravmæler fra 2. Verdenskrig på
Aarhus Nordre og Vestre Kirkegård

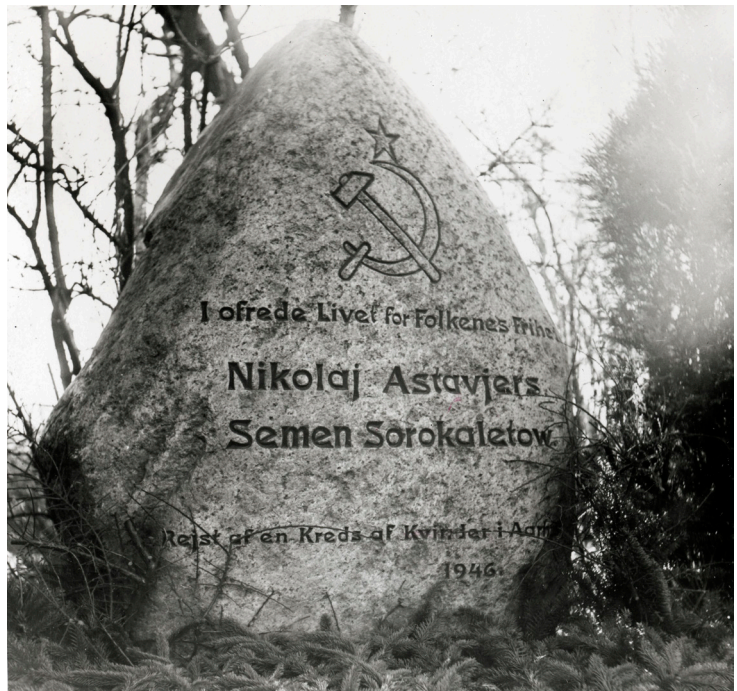

KLAUS BERTELSEN
AARHUS BYHISTORISKE FOND

Hede, som den første aarhusianske modstandsmænd. Inden da havde Christiansen deltaget i flere sabotageaktioner og blev af besættelsesmagten, trods sin unge alder, betragtet som en intelligent og farlig leder. Christiansen blev opsporet og pågrebet af tyskerne, der, ifølge Bertelsen, sandsynligvis fik bistand af det danske kriminalpoliti, der tilsyneladende også opfattede kommunisten Christiansen som en trussel mod det danske samfund. Hvis dette er sandt, er det bestemt ikke en af det danske kriminalpolis stjernestunder.

Christiansen blev sammen med en anden modstandsmænd, Svend Christian Johannesen fra Randers, dømt til døden og skudt, og efterfølgende blev de begravet et hemmeligt sted. De efterlodte måtte nu i næsten halvandet år leve i uvished om Georg Christiansens skæbne. Kort efter befrielsen blev hans og fem andre lig udpeget i en grav ved Husbjerg Klit tæt ved Blåvand i Sydvestjylland. Ligene blev gravet op, og Georg Christiansens jordiske rester genbegravet på Vestre Kirkegård i Aarhus, hvor en gravsten forsynet med en frihedskæmperplakette af bronze minder os om ham og den sag, han døde for. Historien om Georg Goritz Mørk Christiansen er en af bogens adskillige tankevækkende og dramatiske historier, som helt klart fortjener at blive fortalt og husket.

Russergraven 1951, Aarhus Vestre Kirkegård. Foto: Aarhus Kommunes Kirkegårde, kopi i Aarhus Stadsarkiv.

Tavs som graven opererer, som nævnt, med flere kategorier af krigsdøde, og selv om de danske modstandsfolk fylder mest, er bogens mindre kapitler om britiske flyvere, russiske krigsfanger, tyske flygtninge og soldater måske næsten bedre. Nok er de kortere, og oplysningerne er i virkeligheden også færre, men til gengæld får vi for hver ny kategori en lille nyttig indføring i, hvad f.eks. russiske soldater lavede i Danmark under besættelsen. Hvorfor en tysk Luftwaffehelferin døde i Danmark blot 22 år gammel. Ikke, som man let kunne tro ved et allieret flyverangreb eller som følge af en dansk sabotageaktion. Svaret er: at hun døde af komplikationer i forbindelse med en blindtarmsoperation. Den slags skete altså også under besættelsen.

Når bogens sidste del fungerer bedst, tror jeg, det skyldes, at Bertelsen i højere grad er nødt til at sætte personalhistorierne ind en sammenhæng end i begyndelsen af bogen, hvor historierne snarere er bygget op som små dramatiske optrin omkring personer, og hvor modstandsfolkene "sag" er mere indforstået. Her kunne forfatteren med fordel have vægtet lokalhistorien endnu mere, for så havde vi fået et skarpere og mere stemningsfuldt billede af det "mørklagte og skumle Aarhus", som forfatteren ganske træffende får sammenlignet med Gotham City.

Bogens layout halter noget, og der er foretaget nogle mærkværdige valg. F.eks. er der mange, alt for mange, små afsnit på to, tre og fire linjer. Det giver teksten en staccato-karakter, som kunne have været forhindret, hvis afsnittene, som det er almindelig praksis, var bundet bedre sammen. Samtidig kunne der på den måde være sparet en hel del plads, som med stor fordel kunne have været brugt på at gøre fotografierne af gravstenene større. Det er jo trods alt dem, det handler om.

Trods disse indvendinger er det godt, at Klaus Bertelsen har brugt tid på at indsamle og give stemme til nogle af dem, der mistede livet under besættelsen og blev begravet i Aarhus. For det er historier med et stærkt indhold, som bør røre de fleste mennesker. Også de kommende generationer, når de går tur på Aarhus Nordre eller Vestre Kirkegårde og ser de tavse grave fra en stadig fjernere, men bestemt ikke mindre vedkommende, fortid.